

УДК 37:008(712)

*Георгій Філіпчук,
м. Київ*

КУЛЬТУРОЦЕНТРИЗМ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Актуалізується проблема реалізації принципу культуровідповідності сучасної української освіти в контексті глобалізаційних та євроінтеграційних процесів. Акцентується, що етичний, естетичний ідеали, духовні мета й орієнтири мають упродовж усього періоду функціонування багаторівневої освіти слугувати найважливішому – вихованню почуттів, вихованню серця, ціннісної свідомості. Освіта XXI ст. має орієнтуватись на виховання чуттєвого ставлення до світу, людини.

Ключові слова: *культура, освіта, духовність, особистість, культуроцентризм, культуровідповідність.*

Світ стає дедалі більш мобільним і змінюваним. Новітні знання, технології, ріст потреб і споживання породжують також нові складні проблеми, суспільні ризики, виклики. Уже після другої світової війни людство пережило понад 60 війн, спожило 2/3 світових запасів палива. На найближчі 25 років споживання енергії збільшиться на 55%, а видобуток надр – на 85%. Очевидно, головний конфлікт формується між людською цивілізацією і біосферою. Світ стає тіснішим і агресивнішим. Загострюються демографічні проблеми. Адже ще в 1930 р. населення Землі складало 2 млрд., а сьогодні – майже 8 млрд., а тому забезпечити реалізацію принципу «розумної достатності» можливо лише «ноосферним шляхом» (за В. Вернадським).

Філософське вчення антропоцентризму, згідно з яким людина є центром світу і метою всіх подій, є водночас головним

педагогічним принципом, який із часів Ренесансу знаходився в основі цивілізаційного прогресу, потребує нового осмислення. У контексті рішень світових самітів у Ріо-де-Жанейро, Йоганнесбурзі стає зрозумілою необхідність забезпечення сталого розвитку на основі природолюдодіцентризму, гармонії взаємин людини, суспільства, природи, гуманної етики відповідальності. Бо, як говорив Спіноза, Людина є лише часткою Природи, тому Природу варто сприймати як співтовариство, а не як «комору товарів». Вона має бути нашим співрозмовником, помічником, учителем. Проте змушені визнати, що продекларований у 1992 р. підхід «Жити з почуттям відповідальності», так і не став універсальним пріоритетом, новою філософією в моделях стосунків: «людина – людина», «людина – суспільство», «людина – природа». Урядам, парламентам, громадянському суспільству, вченим так і не вдалося утвердити цю парадигму.

Помітним явищем стає різнополярність в оцінках і характеристиках політичних, соціальних, екологічних, гуманітарних, фінансово-економічних сфер життєдіяльності. Показовим є факт, коли найвищими офіційними представниками 192-х країн влітку 2012 р. приймається Декларація «Майбутнє, якого ми хочемо», а в цей же час делегати від громадянських інститутів голосують за резолюцію «Майбутнє, якого ми не хочемо». Пояснення альтернатив такого світобачення, напевно, приховане в тому, що ми заблукали в тенетах зовнішнього прогресу й загальмували процес етичного вдосконалення. З цього приводу варто нагадати слова видатного сина України, етнічного поляка В. Липинського, сказані 90 років тому в «Листах до братів-хліборобів»: «...Вавилон розложився і загинув старий Рим, тому що його матеріальна техніка переросла його громадську мораль» [2, с. 204].

Отже, надважливе завдання планетарного рівня – не дати знищити себе морально, зберегти людське в людині. Самотужки це завдання неспроможні вирішувати ні економіка, ні технічний прогрес, ні новітні технології, оскільки потрібна культура не лише для прогресу, але й для виживання. Важливо, що на саміті «Ріо-20» була проголошена надзвичайно суттєва цінність: «Кожна культура має бути почутою». Отже, і кожен етнос, народ,

нація, бо немає великих і малих народів, а тому претендувати на вищість не можуть ні «елліни», ні «іудеї». Усі рівні і рівновеликі перед Всевишнім, усі самодостатні й здатні творити універсальні, загальнолюдські вартості. Яскравий приклад, коли бездержавний народ ірокезів збагатив людство одним із найбільш значущих етичних доробків.

«Перш ніж щось зробити в цьому світі, подумай, а як це вплине на СІМ наступних поколінь. Справді, лише колективна творчість народів, стародавніх і сучасних, їх культурний і моральний досвід, їх духовні цінності й багатовікові надбання їхньої праці є неперехідними», – писав великий гуманіст М. Реріх [4, с. 308]. Особливо значущими ці ідеї є для освітньої галузі, оскільки саме тут формується майбутнє людства. Недаремно ХХІ ст. рішенням ЮНЕСКО проголошено століттям освіти, яка потребуватиме не просто нової культури, а гуманістичного діалогу культур як стихійного й свідомо організованого синтезу, взаємопроникнення і взаємовпливів національних культур. Такі гуманістичні спроби реалізувати культурологічну модель життя світової спільноти здійснювалися в різні часи. Передусім особливо відчутною така необхідність була у кризові періоди історії, зокрема, в ХХ ст., яке «подарувало» людству дві світові війни. Необхідно згадати, наприклад, яким значним гуманістичним потенціалом був наділений Пакт Реріха, підписаний у 1935 р. в США, призначення якого – охороняти культурну спадщину народів і націй, ідеї видатних мислителів і будителів людства. Культура, мир, етика людськості, пізнання прекрасного в живій і неживій природі мали стати символами життєдіяльності планети. Проте тоді не судилося, бо великі ідеали культури, передусім у цивілізованій Європі, кинули у вогонь тодішніх інквізиторів. А замість Пакту Реріха утверджувався Пакт Рібентропа-Молотова. Зло перемогло добро, гуманізм поступився нацизму, мир і толерантність – війні й агресії, культура віддавалася на поталу мотлоху. Напевно, вченим, педагогам, політикам не вдасться знайти спільну думку, оцінку з багатьох суперечливих проблем, як і написати спільну історію для шкіл, університетів, майбутніх поколінь. Але, безперечно, можна стверджувати, що культура забезпечить формування такого змісту освіти, такої «педагогіки добра», які

допоможуть народам виробити об'єктивний, гуманний цивілізаційний погляд на багато подій, явищ, фактів, які є значущими для національної, європейської, світової історії. І завдання освіти, зокрема, і в епоху новітніх технологій, свято оберігати пам'ять, щоб не загубити власну історію, віру, духовність, національну ідею, загальнолюдськість.

Безперечно, на становлення світогляду, виховання поваги до історичної пам'яті присутній вплив мають, окрім освіти, інші інституції – церква, ЗМІ, сім'я, політика, соціокультурне середовище. Проте освіта в цьому ряду, навіть незважаючи на те, що за довірою людей вона за останніми соціологічними дослідженнями поступається церкві та ЗМІ, займатиме і надалі виключно домінуючу позицію. На ній лежить особливо велика відповідальність, адже в Україні лише прямих учасників освітнього й наукового процесів – понад 10 млн. Але далеко не кількісні показники визначають її суспільну значущість. Найважливіше, по-перше, чи зуміє світова спільнота усвідомити, що найкраща реальна освіта може стати згубною для людини й суспільства, якщо вона не розвинена гуманно; по-друге, чи зуміємо переконати суспільство, професійну педагогічну думку, що гуманною, інтелектуальною вона зможе стати лише на основі тріадності моделі, коли освіта є особистісно орієнтованою, національною, європейською; по-третє, чи зуміємо зберегти й розвинути дві стратегічні функції освіти – професійну й світоглядну, гармонійно їх поєднуючи. Бо спочатку в собі слід знаходити Людину, а потім діяльність.

Очевидно, для української освіти на перспективу залишатимуться для реалізації як методологія три головні документи: «Державна національна програма «Освіта» («Україна ХХІ століття»)); Національна доктрина розвитку освіти у ХХІ столітті; Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, а також ідеї глобальних самітів у Ріо-де-Жанейро, Йоганнесбурзі, принципи Десятиліття Освіти, Лісабонської, Сорбонської, Болонської Конвенцій, кращі зразки світового досвіду. Важливо також враховувати надбання і традиції національної педагогічної спадщини Київської Русі, Києво-Могилянської, Острозької академій, адже знаменита «Велика Дидактика» Я.-А. Коменського написана на основі

досвіду братських шкіл. Не варто забувати, що ідеї, педагогічна творчість К. Ушинського, А. Макаренка, В. Сухомлинського ґрунтовно вивчається в багатьох країнах світу. Особливо їхні погляди на педагогіку актуалізуються в нинішні часи, коли Україна вибирає європейський шлях розвитку, який є не лише політичним, але передусім світоглядним, культурно-освітнім, цивілізаційним вибором.

Усвідомлюючи, що європейська сім'я – це великий оркестр народів, де кожен інструмент має свою тональність, Україна, її національна освіта мають зайняти в ньому гідне й належне місце. Наша «мелодія» повинна ґрунтуватися на інтелектуальних, духовних, матеріальних цінностях власного народу. Бо коли володієш власним національним, культурно-історичним «Я», навчився бачити світ своїми, а не чужими очима, тоді ставатимеш цікавим і корисним, здатним бути почутим у глобальному світі. «Народ без власної прогресивної думки, творчості, – писав Б. Грінченко, – є в загальнолюдській сім'ї хворим членом, не вносячи в загальнолюдську скарбницю свого доробку» [1, с. 80]. Тому не дивно, що національна ідентичність, збереження і розвиток національного «Я», своєї етнокультури в умовах глобалізму й інтеграції визнаються багатьма народами як важлива ознака європеїзму. Аналіз сучасної культурно-освітньої політики Європи засвідчує, що неможливо вважати себе європейцями, не залишаючись при цьому німцями, французами, італійцями чи поляками. Справді, щоб стати гідним громадянином світу насамперед слід бути гідним українцем, достойним сином свого народу. Йдучи в Європу, нам варто, як зазначав великий педагог К. Ушинський, узяти в західній освіті одну важливу рису – повагу до своєї Батьківщини, бо там не лише освічена, але й напівосвічена людина краще знає свою мову, історію, географію, естетику, політику, свою вітчизну... Без патріотизму немає людини. Проте «ми ризикуємо сьогодні прийняти від Західної Європи і те, що завтра вона ж визнає сама нікуди непридатним» [3, с. 231].

Коли йдеться про вселюдськість, полікультурність, то не варто забувати, що первинною основою є культурність власного народу. А тому для розвитку позитивної «Я-концепції» варто ніколи не ігнорувати найбільш культуровідповідне сократівське

правило: «Пізнай самого себе». Сучасний стан українського суспільства потребує не лише думок, ідей, розмірковувань про культуру як таку, але передусім необхідно пропонувати, передавати безперервно це джерело життя наступним поколінням. У соціокультурному просторі доволі розповсюдженими суспільними моделями є такі, коли замість виховання патріотизму, поваги до своєї землі, народу, національної культури, рідної мови, історії сповідується фальшивка «всесвітності», «полікультурності», фетиш товарно-грошового універсалізму.

Майже 90 років тому В. Липинський застерігав: «Досі не було відомо, щоб якась нація відроджувалася не під державно-національними гаслами, а під гаслами прирізки землі. У нас за Україну давали десятини» [2, с. 15]. Попри все виховні системи мають бути налаштовані, щоб Україну як ціннісну субстанцію, громадянська спільнота, особливо молодь, сприймали духовно, ідейно, політично. Для цього освіти слід наскрізно впроваджувати вартості української національної школи, утверджувати авторитет власної культури, яка містить чимало досягнень, здобутків, що мають світову, загальнолюдську значущість і водночас оберігає, не віддаючи на поталу, духовний суверенітет народу. Зігнорувавши цей методологічний підхід, можна очікувати, що освіта буде згубною для нації, несвропейською, недіалогічною, а тому малоцікавою для інших.

Досвід підтверджує, світ виживає, зберігає себе, розвивається не завдяки бюрократії, канцеляріям, урядам, а насамперед за допомогою культури, культурних взаємозв'язків і взаємовпливів, завдяки мотивації людства бути цікавим один одному, знати і поважати один одного у всій неповторності, оригінальності, багатоманітності. А тому великим етичним заповітом і завданням для народів, держав, політиків, громадянських суспільств є не допускати найменших проявів культурно-освітнього імперіалізму, духовного закріпачення й етноциду у ставленні до особистості, громади, етносу.

Упродовж тривалого історичного періоду для України ця тема була надзвичайно чутливою. Як приклад: коли українці 100 років тому (1913 р.) виборювали своє право на рідномовний університет у Львові, Російська імперія погрожувала Австро-

Угорщині війною, якщо справді там відкриється Український університет. Парадоксально, але вже в умовах державності України в 2013 р. в Криму, в бахчисарайській загальноосвітній школі №4 перший клас (I-V) з українською мовою навчання відкрився лише після відчайдушних протестів батьків і громадськості, захищаючи своє конституційне право навчатися рідною (державною) мовою. XXI ст., яке ЮНЕСКО проголосило «століттям освіти», людство прагне бачити, на відміну від попередніх, без дискримінації, гонінь на національну школу, рідну мову та культуру. Хто воює з університетами, рідномовними школами, той воює з Богом і людством. Тоталітарність політики завжди породжує авторитарність і недемократичність освіти, зміст якої позбавлений громадянських, культурологічних, гуманістичних ідей. Очевидно, її олюдненню, гуманізації має всіляко сприяти інтелігенція, бо саме вона здатна виконувати роль головної противаги несправедливості, агресивній некомпетентності. Для цього недостатньо мати лише передовий світогляд, громадянську позицію, але й відповідно діяти, творити, згадуючи слова американського письменника Рея Бредбері, що потрібно не лише пророчити, але й запобігати.

Дуже важливо, щоб інтелігенція, особливо педагогічна, завжди була вірною принципам людино- і культуроцентризму, які оберігають її від помислів насильницького приниження, придушення однієї культури іншою, усвідомлюючи самоцінність кожної, бо інакше така інтелігенція «кладе у труну живу націю» (І. Нечуй-Левицький). Повчальними для нас є приклади, орієнтовані на два протилежні підходи щодо сприйнятності культур. Згадаймо, що І. Тургенєв відмовився на Паризькому конгресі прочитати протест М. Драгоманова, О. Пипін виступив проти концепції самостійної української літератури, яку обґрунтував О. Огоновський, а М. Горький заборонив перекладати свій роман «Мати» на українську мову... Проте варто пам'ятати й інше, коли М. Рильський здійснив не лише фундаментальні видання українських класиків (І. Котляревського, Т. Шевченка, І. Франка, Лесі Українки), але й створив найкращі переклади українською О. Пушкіна, М. Лермонтова, А. Міцкевича, Ю. Словацького, А. Ісаакяна, віддаючи належне культурам інших народів. Такі гуманістичні

прояви є прикладами для наслідування, несучи в собі значний виховний потенціал. Вони живлять, що особливо важливо, почуття особистої гідності як необхідної передумови духовного життя й самоствердження особистості. Громадянин, позбавлений цього почуття, культурно, духовно, політично є історично приниженим, має ослаблений імунітет життєдіяльності. Почуття особистої гідності потрібне всім – індивідууму, народу, країні, тому й рівень духовної культури кожної спільноти, нації в повній мірі залежить від того, наскільки ця риса притаманна кожному. Адже лише виховавши повагу до себе, можна навчитися поважати іншого. Гідність людини при цьому стає найвищою цінністю як для держави, так і для громадянського суспільства.

Завдання освіти – сприяти виробленню такої ціннісно-орієнтованої моделі розвитку, коли б суспільно-державне самоутвердження було суголосним із духовним самоутвердженням особистості. Духовна гідність є основою для творчості та прогресу, а гідне ставлення до себе є мірилом морального здоров'я та внутрішньої свободи. Найперше, цю здорову виховну енергетику варто отримувати з народу, опановуючи його досягнення впродовж цілих історичних епох, як і здобутки людства. Людство не може прогресувати, якщо не опиратиметься на досвід, традицію народу, попередніх поколінь. Недарма Г. Гегель вважав, що розквіт науки й освіти формується через повернення до древності, через інтерес до культури власного народу, адже вона є комплексним досягненням людства (наука, освіта, мистецтво, мораль, традиція, інтелект, історична пам'ять). Позбавлена культури людина стає біологічним видом, але ж відомо, що культурність не успадковується генетично. Потрібна праця, навчання і виховання. Набутки цивілізованості, освіченості, громадянськості, моралі досягаються саме завдяки їй.

Отже, культурні чинники в тих чи інших формах, об'ємах, якостях завжди присутні в особистості, вони неподільні, взаємопов'язані, їхні впливи носять індивідуальний характер. Не є алогічним, що одне й те ж саме соціокультурне, сімейне середовище часто абсолютно по-різному впливає на людську сутність. Можна стверджувати, що, по-перше, з часів виникнення суспільства людина живе «культурою» і суб'єкт-об'єктно

знаходиться в ній; по-друге, у процесі «годування» культурою вона може досягнути різних рівнів свого пізнання і становлення – від споживання здобутків, впливу, збагачення культурних напрацювань до перетворення «себе» в її творця; по-третє, від того періоду, коли писав П. Юркевич, що на особистість має вплив сім'я, церква, держава, дуже суттєво змінилося соціокультурне середовище, яке в умовах постінформаційного суспільства часто є надмірно агресивним, аморальним, не здоров'язбережувальним, таким, де втрачено авторитет попередніх центрів впливу, зокрема, школи, педагога. Дані окремих соціологічних досліджень показують, що лише 15% учнів повністю довіряють учителю. По-четверте, сучасний глобальний, мобільний, конкурентний світ переважно змінімував виховний потенціал сім'ї. Збільшилася кількість неповних, асоціальних сімей, у значній мірі втрачені позитивні традиції виховання. В Україні, порівнюючи з Китаєм, США, іншими країнами, батьками приділяється дітям найменше часу (у середньому 5-10 хв.). На ситуацію впливає і величезна міграція людей за кордон, що призвело до появи синдрому «сирітства при живих батьках»; низький рівень життя і надвисока поляризація між багатими й абсолютною більшістю громадян, у яких дуже обмежені можливості виховання й навчання своїх дітей; низький соціальний статус педагога; надзвичайно агресивне, дискомфортне для особистості соціокультурне середовище, особливо інформаційний простір, який за останні роки значно втратив моральність, громадянськість, інтелектуальність.

Найвразливіше впливає на особистість суспільство: вихованість, духовність, освіченість перестають для багатьох бути ціннісними категоріями. Хоча і не можна стверджувати узагальнююче, що якість освіти, виховання повністю залежить від достатку громадян, держави, проте в основному це так. Дослідження 2013 р., проведене швейцарськими аналітиками (Credit Suisse), показує, що середній річний дохід громадянина України становить менше 5 тис. доларів, що у 10 разів менше, ніж у середньому у світі. Чи впливає зазначений показник на якість освіти, суспільного виховання? Безперечно, якщо врахувати, що десятку найбагатших представляють жителі Австралії, Норвегії, Люксембургу, США, Швеції, Франції,

Сингапуру, Бельгії, Данії з активами від 250 до 400 тис. дол., де насправді рівень освіти на всіх рівнях є дуже високим. Варто також нагадати, що порівняно з європейськими країнами зарплата педагога у три рази менша, ніж у польських колег, у десять разів менша, ніж у американських. Державна служба статистики засвідчує, що сфера освіти знаходиться у п'ятірці найбільш низькооплачуваних галузей в Україні. Ці факти переконують і дають відповіді на болюче загальносуспільне питання: чому кращі, найбільш здібні уникають педагогічних вузів, або, вступивши до них, по їх закінченні уникають школи. У будь-якій державі концентрованою «любов'ю» до освіти є бюджетна політика. Економія на дітях дуже дорого коштує суспільству, якому доводиться пізніше платити непомірно високу ціну за «недовчених», «недовихованих». І навпаки – інвестування в освіту є завжди безпрограшним. Фахівці доводять, що вклади в початкову освіту приносять на перспективу до 40% суспільного доходу, в середню – до 120%, у вищу – до 350%, уже не говорячи про створення найбільш значущого людського капіталу – морального.

Будь-який освітній процес на будь-якому етапі не може бути завершеним і докраним, адже нинішні часи вимагають безперервного навчання, самовдосконалення, професійного зросту. Фахівець дуже швидко втрачатиме набутий інтелектуальний, творчий потенціал, якщо перестане над собою працювати. І це стосується всіх сфер життєдіяльності. Доведено, що особистість губить до 50% набутих знань, умінь, здібностей у природничих, технічних, гуманітарних галузях, коли впродовж 4-5 років нею оволодівають інтелектуальні лінощі, втрачається мотивація. Світ перебуває в надзвичайно експресивній науковій, суспільній, економічній, технологічній, інформаційній мобільності. Новизна досягнень, відкриттів, ризиків, викликів у глобальному й національному, регіональному й особистісному вимірах потребують адаптивного й адекватного реагування на природне і соціокультурне середовище, значно вищого, ніж будь-коли, інтелектуального й морального потенціалу людства. Разом із тим в Україні на сьогодні лише 2000 бібліотек (11%) мають доступ до Інтернету, а 16 тис. – не мають (у Росії цей показник становить 23%). Освіта протягом життя стає не модною, а

життєво необхідною парадигмою. Очевидно, у країнах розвинутих економік і демократій проблема якості підготовки і зростання людських ресурсів, людського капіталу стає провідною. Показово також, що професійна підготовка і професійна освіта в таких країнах є найбільш динамічним сектором економіки. Аналіз свідчить про значне розширення й диверсифікацію освітніх послуг, про велику увагу держави, роботодавця до створення широкої мережі Центрив розвитку професійного навчання, максимального залучення коледжів, ліцеїв, вузів до перепідготовки і навчання кадрів, розвиваючи при цьому ефективні системи як із відривом, так і без відриву від виробництва.

Важливо, що основними критеріями оцінки незалежно від системи навчання і перепідготовки фахівця залишаються: відповідність кваліфікаційним умовам; якісні характеристики фахівця конкретної вузької сфери; здатність ефективно працювати в нових умовах; рівень ділових якостей. Такі підходи здатні забезпечувати інноваційну активність, професійну майстерність, творче ставлення до праці, позитивну сприйнятність нового. Можна стверджувати, що якісною відмінністю передової зарубіжної освіти є те, що розвиток людських ресурсів на основі професійного навчання став присутнім правовим, суспільним, соціально-економічним зобов'язанням компаній, фірм, роботодавців, яке законодавчо закріплено. Для цього уряди, а головне приватний капітал, виділяють чимало фінансових ресурсів. Наприклад, у США 5% від прибутку підприємств, компаній йде на підготовку і навчання персоналу, а професійних менеджерів готують у 1500 освітньо-наукових закладах, прямим навчанням у країні щорічно охоплено біля 30 млн. працівників (1/3 від загальної кількості) виробничих галузей. Наприклад, компанія «Форд» протягом року на базі створених навчальних центрів підвищує кваліфікаційний рівень понад 1,5 тис. фахівців. У Франції на фірмах, де працює не менше 10 осіб, для професійного навчання відраховується 1% від заробітної плати. Характерною ознакою змісту підготовки фахівців, зокрема, в Японії, є принцип універсалізму, коли добротна підготовка вузького спеціаліста поєднується з уміннями, знаннями суміжних професій, що робить його більш

здатним до виробничої адаптації у разі спаду виробництва, реконструкції, а також соціально захищеним.

Помітною тенденцією освітніх систем стає і професійна зорієнтованість структури та змісту базової середньої освіти. У Швеції 16-річні школярі по завершенню обов'язкової середньої освіти продовжують навчання (+2 роки) на рівні майже 90% випускників, враховуючи професійно зорієнтовані інтереси. Варто визнати, що такий підхід є одним із ефективних засобів мінімізації безробіття, яка тут складає біля двох відсотків. Цікавим є досвід французької освіти. Щорічно у цій країні понад 800 тис. випускників отримують посвідчення про конкретну фахову підготовку і мають можливість укласти з підприємствами кваліфікаційні контракти або в разі невідповідності вимогам продовжити навчання у професійних ліцеях, училищах. Наведені факти підтверджують значне посилення уваги до якості професійної освіти, яку розглядають як безперервний процес удосконалення особистості, якісного розвитку людського потенціалу. Але очевидним є й те, що найдосконаліша реальна освіта нездатна задовольнити ні індивідуум, ні суспільство, коли вона не опирається на духовність, культуру, естетику і мораль.

Етичний, естетичний ідеали, духовні мета й орієнтири мають упродовж усього періоду функціонування багаторівневої освіти слугувати найважливішому – вихованню почуттів, вихованню серця, ціннісної свідомості. Не можна не погоджуватися з відомим твердженням, що освіта без виховання – це меч у руках божевільного. Тому дуже важливим для освіти ХХІ ст. має стати орієнтир виховання чуттєвого ставлення до світу, людини. Тоді можна буде сподіватися, що синтез людської енергії, почуттів, волі, гуманістичної спрямованості уможливить не лише виживання Людини, але й прогрес її загального зросту. Тому культура відповідно до Маастрихтського договору має в освіті займати своє належне місце.

Список використаної літератури

1. Гринченко Б. На беспрсветном пути. Об украинской школе / Б. Гринченко. – К. : Тип. Н. Гирич, 1906. – 106 с.
2. Липинський В. Листи до братів-хліборобів / В. Липинський // Твори. – Т. 6. – К. : Філадельфія, 1995. – 256 с.

3. Ушинский К. Д. Педагогические сочинения Н. И. Пирогова / К. Д. Ушинский // Изб. пед. соч. – М. : Учпедгиз, 1945. – С. 224 – 286.
4. Шапошникова Л. В. Великое путешествие : в 3-х кн. – Кн. 1. Мастер / Л. Шапошникова. – М. : МЦР; Мастер-Банк, 1998. – 444 с.

Георгій Філіпчук

КУЛЬТУРОЦЕНТРИЗМ СОВРЕМЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Актуализируется проблема реализации принципа культуросообразности современного украинского образования в контексте глобализационных и евроинтеграционных процессов, зафиксированных в Национальной доктрине развития образования в XXI веке; Национальной стратегии развития образования на Украине на период до 2021 года, глобальных саммитов в Рио-де-Жанейро, Йоханнесбурге, Лиссабонской, Сорбонской, Болонской Конвенциях. Акцентируется, что задача образования – способствовать выработке такой ценностно-ориентированной модели развития, где общественно-государственное самоутверждение созвучно с духовным самоутверждением личности. Духовное достоинство является основой творчества и прогресса, а достойное отношение к себе – мерилом нравственного здоровья и внутренней свободы. Доказывается, что здоровую воспитательную энергетику следует черпать из народа, осваивать ценности национальной школы, утверждать авторитет собственной культуры в контексте общечеловеческой. Затрагивается проблема непрерывного образования, являющегося в современных условиях жизненно важной парадигмой. Акцентируется, что этический и эстетический идеалы, духовные цели и ориентиры на протяжении всего периода функционирования многоуровневого образования должны служить воспитанию чувств, воспитанию сердца, ценностного сознания. Образование XXI столетия должно ориентироваться на воспитание чувственного отношения к миру и человеку.

Ключевые слова: культура, образование, духовность, личность, культуроцентризм, культуросообразность.

Hryhorii Filipchuk

CULTURE CENTRISM OF MODERN EDUCATION

The problem of realization of culture line principle of modern Ukrainian education in the context of globalization and European integration processes recorded in the provisions of National Doctrine of Education Development in XXI century; National Strategy for Education in Ukraine till 2021, the global summit in Rio de Janeiro, Johannesburg, Lisbon, Sorbonne, Bologna conventions etc., is actualized. The task of education is to promote the development of value-oriented model, when social and public self-assertion is close to spiritual self-assertion of the individual. Spiritual dignity is the basis for creativity and progress, and dignity is itself a measure of moral health and inner freedom. The scientist proves that education and other institutions - the church, the media, family, politics, social and cultural environment influence the formation of belief, respect for the historical memory of person. It is proved that a healthy educational energy should be obtained from people; the value of a national

school should be learned; the authority of their own culture, which contains many achievements of global significance, should be asserted; at the same time the culture of humanity should be learned. Humanity can not progress if not to consider experience, the tradition of people and earlier generations.

It is stressed that the problem lifelong education is essential paradigm in modern conditions. The author concludes that the ethical and aesthetic ideals, spiritual goal and guidance throughout the period of the multi-level education should help to bring up senses, heart, and value consciousness. Education in the XXI century should be oriented on sensory attitude toward the world and person.

Keywords: *culture, education, spirituality, identity, culture centrism, culture line.*

Одержано 18.09.2013 р.
